

कुमाल जातिको आर्थिक-सांस्कृतिक पृष्ठभूमी र शैक्षिक अवस्था
(सल्यानटार गा.वि.स. को अध्ययन)

समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको लागि आंशिक
आवश्यकता परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत गरिएको
शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

मुनान्यौपाने

रोल.नं: २८२७४४

त्रि.वि. रजिष्ट्रेशन नं. ६-२-४०६-२३-२००६

समाजशास्त्र केन्द्रियविभाग, कीर्तिपुर

२०७२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवनविश्वविद्यालय समाजशास्त्रविभागअन्तर्गत समाजशास्त्रविषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधिप्राप्तिको आंशिकआवश्यकता परिपूर्तिको लागि छात्रा मुनान्यौपानेले तयार गरी प्रस्तुतगर्नु भएको “कुमालजातिको आर्थिक-सांस्कृतिक पृष्ठभूमी र शैक्षिकअवस्था : सल्यानटार गा.वि.स. को अध्ययन”शीर्षककोशोधपत्रमेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा तयार भएको हो । तसर्थ यसको आवश्यकमूल्याङ्कनको लागिसिफारिस गर्दछु ।

.....

डा. टिकारामगौतम
शोधनिर्देशक
समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

मिति : २०७२/१२/१६

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवनविश्वविद्यालय, मानविकीतथासमाजशास्त्र संकायअन्तर्गत
समाजशास्त्रविभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तहको द्वितीयवर्षको
आंशिकआवश्यकतापरिपूर्तिकालागि“कुमालजातिको आर्थिक-सांस्कृतिक पृष्ठभूमी र
शैक्षिकअवस्था : सल्यानटार गा.वि.स. को अध्ययन”शीर्षककमामुनान्यौपानेले
प्रस्तुतगर्नुभएको शोधपत्रलाई स्वीकृतिप्रदानगरिएको छ ।

शोधपत्रमूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे

.....

(विभागीयप्रमुख)

डा. टिकारामगौतम

.....

(शोधनिर्देशक)

डा. मनहरी ढकाल

.....

(बाह्य परीक्षक)

मिति : २०७२/१२/१६

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवनविश्वविद्यालयको समाजशास्त्रविषयअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको आंशिकआवश्यकता पूरा गर्न “कुमालको शैक्षिकअवस्था : सल्यानटार गा.वि.स. को अध्ययन”शीर्षकमा यो शोधपत्रतयार गरिएको हो ।

प्रस्तुतशोधपत्र पूरा गर्न प्रारम्भदेखि अन्त्यसम्मनियमित सुपरिवेक्षण, मार्गनिर्देशन र अमूल्यसमय दिई सहयोग गर्नुहुने गुरु डा. टिकारामगौतमज्यूप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यसैगरी शोधपत्रलाई आवश्यक सुभावा र स्वीकृतिप्रदानगर्नुहुने विभागीयप्रमुखप्रा.डा. तुलसीराम पाण्डेलाई कृतज्ञताज्ञापन गर्न चाहन्छु । उक्तशोधपत्रतयार गर्न आवश्यक सल्लाह, सुभावाहौसला र प्रेरणा प्रदानगर्नुहुने गुरु गुरुआमाहरुप्रतिआभारी छु ।

अध्ययनको क्रममातथ्यांकएवं सूचनाहरु उपलब्ध गराएर सहयोग पुऱ्याउनु हुने नमूना छनौटमा परेकाविद्यालयकाप्रधानाध्यापक, शिक्षकशिक्षिका, विद्यार्थी र अभिभावकहरुप्रतिहार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । यस क्रममा सहयोग गर्नुहुने रानीपौवा उ.मा.वि. काशिक्षकथानप्रसादवसौलाज्यूप्रतिआभारी छु । त्यसरी नै सहयोगगर्नुहुने रत्न राज्यक्याम्पसकाश्रद्धेय दाजु कृष्णराजआचार्य र नीलकण्ठ बहुमुखीक्याम्पसकाअध्ययापनरतदिदीप्रभान्यौपानेप्रतिपनिहार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु । अन्तयमा यस शोधपत्रलाई टाइप गरी सहयोग पुऱ्याउने मन्दिरा कम्प्युटर टाइपिङ सेन्टर नयाँबजार कीर्तिपुरलाई पनिधन्यवाददिन चाहन्छु ।

मुनान्यौपाने

शोधकर्ता

विषयसूची

सिफारीस पत्र
स्वीकृतिपत्र
धन्यवादज्ञापन
विषयसूची
तालिका सूची
संक्षिप्तरूप

परिच्छेद : एक

परिचय

१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमी	१
१.२	समस्याको कथन	५
१.३	अध्ययनको उद्देश्य	६
१.४	अध्ययनको औचित्य	६
१.५	अध्ययनको सिमाङ्कन	७
१.६	अध्ययनको संगठन	८
१.७	मुख्यशब्दालीको परिभाषा	८

अध्यायदुई

साहित्यको पुनरावलोकन

२.१	साहित्य समीक्षा	९
	२.१.१ कुमालहरूको शिक्षाको इतिहास	९
	२.१.२ कुमालहरू बारेको अध्ययनको समीक्षा	११
२.१.३	अवधारणात्मक ढाँचा	१३

अध्यायतीन

अध्ययनविधि

३.१	अध्ययन क्षेत्र र शीर्षक छनोटको औचित्य	१४
३.२	अनुसन्धान ढाँचा	१४
३.३	तथ्याङ्क स्रोतहरू	१४
३.४	नमुना जनसंख्या छनोट विधि	१५
३.५	तथ्याङ्क संकलनविधितथा साधनहरू १५	
	३.५.१ अन्तरवार्तासूची	१५
	३.५.२ घरघुरी सर्वेक्षण	१६
	३.५.३ विद्यालय सर्वेक्षण	१६
	३.५.४ द्वितीयतथ्यांकका स्रोतहरू	१६
३.६	साधनहरूको वैधता	१६
३.७	तथ्यांकविश्लेषण प्रक्रिया	१७

अध्याय-चार

तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण

४.१.	अध्ययन क्षेत्रको परिचय	१८
४.२.	कुमालहरूको सामाजिक साँस्कृतिक र आर्थिक अवस्था	१८
	४.२.१. कुमालहरूको सामाजिकअवस्था	१८
	४.२.२. उत्तरदाताहरूको वैवाहिक स्थिति	२१
	४.२.३. सामाजिक साँस्कृतिकविशेषताहरू	२१
	४.२.४. सामाजिक संरचनातथावसोवासको अवस्था	२२
४.३.	कुमालहरूको साँस्कृतिकअवस्था	२२
	४.३.१. जन्म	२३
	४.३.२. छैठी र न्वारन	२३
	४.३.३. पास्नी	२४
	४.३.४. व्रतवन्ध	२४

४.३.५. विवाह	२५
४.४. कुमालहरूको आर्थिक अवस्था	२७
४.४.१. भू-स्वामित्वको ढाँचाको विवरण	२७
४.४.२. कृषि उत्पादनबाट खाने पुग्ने समय	२९
४.४.३. वार्षिक आम्दानीविवरण	३०
४.४.४. कुमालहरूको आम्दानीका स्रोतहरू	३१
४.४.५. पशुपालनगर्ने उत्तरदाताको विवरण	३२
४.५. कुमालहरूको शैक्षिकअवस्था	३४
४.५.१ उत्तरदाताको शैक्षिकअवस्था	३५
४.५.२ अध्ययनको लागि छनोट गरिएको परिवारका सदस्यहरूको शैक्षिकअवस्था	३६
४.५.३ विद्यालयतथाउच्चशिक्षामाअध्ययनरत कुमालहरूको अवस्था	३७
४.५.४ तह पुरा नगरी विद्यालय छोड्ने कुमालबालबालिकाहरूको विवरण	३९
४.५.५ बालबालिकाहरूको अध्ययनमा परिवारको सहयोग	४०
४.६ सामाजिक सांस्कृतिकआर्थिक पक्षले शिक्षामापारेको प्रभावको अवस्था	४१
४.६.१ सामाजिककारणले शिक्षामापारेको प्रभाव	४१
४.६.२ सांस्कृतिककारणले शिक्षामापारेको प्रभाव	४४
४.६.३ आर्थिक अवस्थाले शिक्षामापारेको प्रभाव	४६
४.७ अध्ययनबाट प्राप्तप्राप्तिहरू	४९

अध्यायपाँच

सारांश र निष्कर्ष

५.१ सारांश	५१
५.२ निष्कर्ष	५२

सन्दर्भसूची

अनुसूची

तालिका सूची

तालिका १	उमेर समुह र लिंगअनुसार जनसंख्याको विवरण	१९
तालिका २	कुमालहरूको पारिवारिक संरचना	२०
तालिका ३	उत्तरदाताको वैवाहिक स्थिति	२१
तालिका ४	भू-स्वामित्वको विवरण	२८
तालिका ५	कृषि उत्पादनबाट परिवारलाई खानपुग्ने समय	२९
तालिका ६	वार्षिक आम्दानीविवरण	३१
तालिका ७	कुमालहरूको आम्दानीको स्रोतहरू	३२
तालिका ८	पशुपालनगर्ने उत्तरदाताको विवरण	३३
तालिका ९	साक्षरताको स्थिति	३५
तालिका १०	उमेर समुह र शैक्षिकविवरण	३६
तालिका ११	विद्यालयतह तथा उच्चशिक्षामा अध्ययनरत कुमालबालबालिकाको विवरण	३८
तालिका १२	तह पुरा नगरी विद्यालय छोड्ने कुमालबालबालिकाहरूको विवरण	३९
तालिका १३	विद्यालय छोडेका कुमालबालबालिकाहरूको अन्यकामका संलग्नताको अवस्था	४३
तालिका १४	संस्कृतिको कारण शिक्षामा पारेको प्रभाव	४५
तालिका १५	कुमालहरूको मासिक आम्दानीविवरण	४७
तालिका १६	आर्थिक अवस्थाले शिक्षामा पार्ने प्रभावको अवस्था	४८

संक्षिप्तरूप

गा.वि.स.	:	गाउँविकास समिति
प्रा.वि.	:	प्राथमिकविद्यालय
नि.मा.वि.	:	निम्नमाध्यमिकविद्यालय
मा.वि.	:	माध्यमिकविद्यालय
SLC	:	School Leaving Certificate
DoE	:	Department of Education
ECD	:	Early Childhood Development